

El referèndum soviètic analitzat república a república

URSS: meitat contra meitat

Diumenge 17 de març, la Unió Soviètica va fer el primer referèndum de la seua història. Només quatre de les quinze repúbliques van votar els termes estrictes de la pregunta formulada per Gorbátxov. Els resultats són una bona radiografia de la situació nacional a l'URSS.

Després d'aquest referèndum, Gorbátxov donava per aprovat el tractat de la Unió.

ARXIU

El referèndum soviètic té una primera complicació en la pregunta. No totes les quinze repúbliques van preguntar el mateix. De fet només quatre (Kirgússia, Tagikistan, Turcmènia i Bielorrússia) van formular la pregunta tal i com l'havia proposat el president Gorbátxov.

Aquesta formulació era la següent: "¿Considerereu necessari mantenir la Unió de les Repúbliques Socialistes Soviètiques com una federació renovada de repúbliques iguals i sobiranes en la qual es garanteixen plenament els drets i les lli-

bertats de les persones, sense distinció de nacionalitat?".

Hi va haver sis repúbliques que, simplement, es van negar a organitzar el referèndum: Lituània, Letònia, Estònia, Moldàvia, Geòrgia i Armènia.

Les altres cinc van afegir preguntes o van alterar la formulació original. El Kazakhstan va variar la pregunta i la convertí en la següent: "¿Considerereu necessari mantenir l'URSS com una unió d'estats sobirans i iguals". Per la seua banda l'Azerbaitjan va plantejar una pregunta suplementària sobre la conveniència o no

de mantenir la república com un estat sobirà dins una unió d'estats sobirans. Una pregunta semblant va ser plantejada a l'Uzbekistan. A Ucraïna s'afegí una segona pregunta sobre la "sobirania estatal d'Ucraïna". I a la Ucraïna occidental, la més independentista, encara s'afegí una tercera pregunta amb aquesta formulació: "Voleu que Ucraïna siga un estat independent que decideixca autònomament totes les qüestions interiors o exteriors i garanteixca la igualtat de drets a tots els ciutadans, independentment de la seua nacionalitat o religió".

Finalment hi ha el cas de Rússia, on el govern de la república proposà una segona pregunta sobre la conveniència o no d'escollir per sufragi universal el president de Rússia. Però hi va haver set repúbliques autònomes (Ossètia del nord, Tatària, Baixkíria, Tuva, Komi, Carèlia i Txetxen-Inguix) i dos territoris (Smolensk i Riazan) on es van negar a votar la pregunta sobre el president rus. Almenys en quatre altres llocs de Rússia es van introduir preguntes sobre diversos temes. A Mari, sobre les formes de propietat de la terra; a Kamtxatka, sobre la possibilitat d'obrir la regió al turisme; a Moscou, sobre l'elecció directa de l'alcalde; i a les Kurils sobre el futur d'aquestes illes japoneses ocupades pels soviètics al final de la segona Guerra Mundial.

RÚSSIA

A Rússia, segons els resultats oficials, hi ha hagut una participació del 75'4 % de l'electorat, amb un 71 % de vots favorables a la Unió. El segon referèndum, proposat per Eltsin ha donat també un 71 % de vots a favor, amb el qual les propostes polítiques queden de fet empata-des.

Dins la república russa es poden desglossar resultats. Així a Sibèria i a l'Extrem Orient es van donar percentatges de participació superiors a la mitjana. En canvi a Moscou la participació no arribà al 70 % i un 46 % es pronuncià contra el manteniment de la Unió. A Leningrad el 55 % dels votants es declarà contra la Unió. En ambdues ciutats la proposta d'elecció directa del president rus va assolir alts percentatges. En general en els grans centres industrials de la Rússia europea es va registrar un suport molt alt a la proposta d'Eltsin i baix a la proposta de Gorbaxov. A Sverdlovsk, la ciutat d'Eltsin, el 90 % dels votants donaren suport a l'elecció del president rus i només un 34 % aprovà el manteniment de la Unió.

Pel que fa als referèndums particulars plantejats en algunes zones destacava el fet a Sakhàlin sobre el futur de les Kurils. El resultat va ser d'un 89 % dels votants (que van ser el 78 % del cens) en contra de retornar les illes al Japó.

UCRAÏNA

Al conjunt de la república hi va haver una participació del 83 per cent, amb un 70 % de vots favorables a la Unió. Aquestes dades, però, són molt diferents de les que es van registrar a l'Ucraïna oc-

cidental. En aquesta regió la pregunta sobre el manteniment de la Unió només aconseguí el 17 % dels vots, mentre que la pregunta sobre la independència total d'Ucraïna aconseguia el 88 % dels vots favorables. A la capital d'Ucraïna, Kiev, la proposta de mantenir la Unió només aconseguí el 44 % dels vots afirmatius. En canvi el suport a la sobirania republicana arribà al 78 %.

REPÚBLIQUES BÀLTIQUES

Les tres repúbliques bàltiques de Lituània, Letònia i Estònia es van negar a organitzar el referèndum. Totes tres havien organitzat setmanes abans referèndums propis en els quals el vot independentista havia estat abassagador.

Malgrat això l'exèrcit i els sindicats oficials van organitzar consultes, plenes d'irregularitats, en les àrees de major població russa.

Aquestes consultes es van fer en els següents llocs: a Lituània al districte polonès i al port de Klaipeda. A Letònia a les ciutats de Riga i Daugavpilis i a Estònia als districtes de Kojtla-Yarve, Sillamiae i Paliski. Totes aquestes zones concentren la majoria de la població russa.

Les dades de participació que s'han donat, i que són poc fiables, parlen de 600.000 votants a Lituània (17 % de la població), 500.000 a Letònia (20 % de la població) i 250.000 a Estònia (16 % de la població). Com era d'esperar més del 90 per cent dels votants ho féu a favor de la Unió.

MOLDÀVIA

A Moldàvia el govern nacionalista romanès va sabotejar la consulta i organitzarà aviat un referèndum sobre la independència d'aquesta república. Dues minories han proclamat la seua independència de Moldàvia: els gagauzi (búlgars turquitzats) al sud i els eslaus (russos i ucraïnesos) a l'est. En aquestes dues zones es va fer el referèndum. Així més del 90 % dels habitants de la república gagauzi van participar en el referèndum. El 99'2 % dels votants ho féu a favor del manteniment de la Unió. La república gagauzi, centrada a Komrat, té només 29.000 habitants. També la majoria dels habitants de la república eslava del Dniester van votar a favor de la Unió. A la capital de Moldàvia, Kishiniov, es van registrar els incidents més importants de la jornada electoral quan els set col·legis electorals que havia-

muntat l'exèrcit van ser tancats per nombrosos grups de manifestants nacionalistes. El govern de Romania, en un gest sense precedents, va expressar el seu suport als nacionalistes moldaus pro-romanesos.

ARMÈNIA I GEÒRGIA

A Armènia i Geòrgia els governs nacionalistes es van negar també a organitzar el referèndum. La homogeneïtat nacional armènia (on el 93'9 % de la població és armènia i només hi ha un 1'6 % de russos) la xifra de votants va ser ridícula: només 5.000 dels 3.283.000 habitants de la república van passar per les urnes. Tots ells eren treballadors forasters que reconstrueixen la ciutat de Spitark, afectada pel terratrèmol.

En la conflictiva regió autònoma del Nagorno-Karabakh (poblada per armenis però pertanyent a l'Azerbaitjan) el referèndum no es va celebrar, desobeint les ordres de la república àzeri.

A Geòrgia la situació va ser més complicada. Dues entitats autònomes d'aquesta república, fortament enfrontades amb el govern de Tbilissi, Ossètia del Sud i Abkhàsia, van celebrar el referèndum. El president georgià va advertir que aquest referèndum era il·legal i que Geòrgia farà el 31 de març un referèndum sobre la seua independència. Segons el govern georgià només els qui participen en aquest referèndum tindran dret a la futura ciutadania georgiana i a posseir terres.

Malgrat aquesta advertència, a la regió autònoma d'Ossètia del Sud van votar 50.000 dels seus 90.000 electors, la majoria aclaparadora dels quals es pronuncià a favor de la Unió. A Abkhàsia, on la població és de mig milió de persones, va votar un 58 per cent del cens. El 97 % dels votants va dir sí a la Unió. A la capital d'Ossètia, Tsjinvali, va votar el 90 per cent dels electors, malgrat el setge a què sotmeten la ciutat grups armats nacionalistes georgians. L'exèrcit va assegurar el funcionament de les votacions.

REPÚBLIQUES ASIÀTIQUES

A les repúbliques musulmanes de l'Àsia Central és on s'ha donat un suport més alt a la proposta de Gorbaxov. Aquest ha arribat a ser del 98 % de vots afirmatius a Turcmènia (amb un 97'7 % de participació).

Al Tatgikistan els vots favorables representen el 96 % sobre una participació del 94 %. A Kirguísia ha participat el 93

A Rússia hi ha hagut un 75% de vots a favor.

ARXIU

% del cens i ha votat sí el 94 % dels electors, al Kazakhstan (on la meitat de la població és russa, ucraïnesa o alemanya) la participació ha estat del 89 % i un 94 % ha votat sí.

La república musulmana transcaucàsica de l'Azerbaitjan és la que ha donat un índex de participació menor (75 %). Malgrat això els vots positius han estat pràcticament els mateixos que en les altres repúbliques musulmanes (el 93 %). Cal tenir en compte que a l'Azerbaitjan el percentatge d'àzeris és del 82'5 per cent de la població i hi ha un 5'6 % de russos i un 11'9 % d'altres, bàsicament els armenis del Nagorno Karabakh.

L'alt percentatge d'aprovació del referèndum sobre la Unió en aquestes repúbliques s'explica per diverses raons. En primer lloc perquè a l'Àsia Central encara té molta força el partit comunista

i les estructures clàssiques del poder soviètic.

Però és que, a més, els grups nacionalistes d'aquestes repúbliques no estan contra l'URSS sinó que reconeixen, en la majoria dels casos, el manteniment de la Unió "com un estat dual dels eslaus i els musulmans". Per arribar a aquesta dualitat —això sí— estan d'acord amb la marxa de les repúbliques bàltiques, de Moldàvia i de Geòrgia i Armènia.

Així les coses, en aquestes repúbliques i també en algunes de les repúbliques musulmanes autònomes que hi ha dins Rússia (com és el cas de Tatària) pràcticament ningú ha fet campanya a favor del no. I els que l'han fet han estat vistos com a centralistes pro-russos ja que l'han fet en el nom de les organitzacions democràtiques russes.

Després d'aquests resultats, Gorbtxov

ha donat pràcticament per aprovat el Tractat de la Unió. Aquest tractat és una de les parts de la futura constitució soviètica. Es tracta de 4 títols i 24 articles que regulen les relacions entre els subjectes de la Unió i el poder central.

D'acord amb aquest tractat el centre es reserva les competències en matèria de defensa de la integritat territorial i la sobirania de l'URSS, de seguretat, d'organització de la defensa i direcció de les forces armades i de la política exterior general. Però les repúbliques mantenen competències no especificades sobre les relacions econòmiques i polítiques amb l'exterior i sobre la propietat dels seus recursos naturals.

El tractat ha estat signat fins ara per representants de 8 de les 15 repúbliques i per 18 autonomies.

Vicent Partal